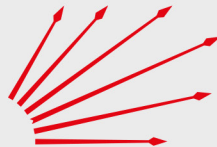
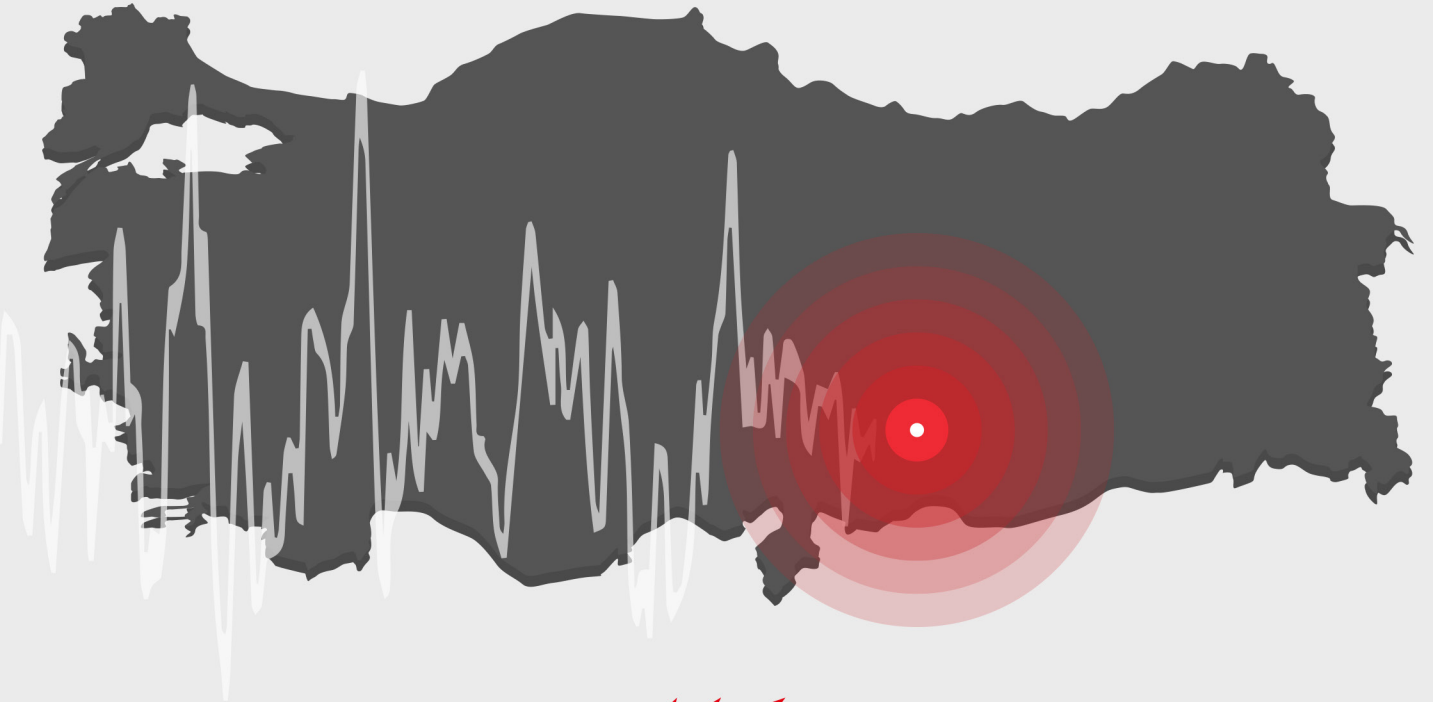

KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE OLASI MALİYETİ, YANSIMALARI ve ATILMASI GEREKEN ADIMLAR

CHP Ekonomi Politikaları ve İşveren Örgütleri Genel Başkan Yardımcılığı

İçindekiler

Önsöz	3
Giriş	4
Veri ve Tahmin Yöntemi	6
a) Deprem Sonucu Ortaya Çıkan Hasar/Kayıp	6
i. Bina-Ev Eşyası ve Otomobil Hasarı:	6
ii. Altyapı, Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörü Hasarı:	8
iii. Katma Değer Kaybı:	8
iv. Cari Maliyetler:	8
v. Beşeri Sermaye Kaybı:	8
b) Depremin Türkiye Ekonomisine Orta-Uzun Dönemli Etkisi	9
Depremin Maliyeti	10
Depremin Türkiye Ekonomisine Orta-Uzun Dönemli Yansıması	14
Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Konut Hakkı	16
Depremzedelerin Yükünü Hafifletmek İçin Hızla Yapacaklarımız	18
Orta ve Uzun Dönemde Deprem Bölgesinde Ekonomik Hayatı Ayağa Kaldırmak İçin Yapacaklarımız	20
Benzer Acıları Bir Daha Yaşamamak İçin Atacağımız Adımlar	22
Genel Değerlendirme	24
Kaynaklar	26

ÖNSÖZ

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler 11 ilimizi vurdu. Deprem, 50 binin üzerinde vatandaşımızı, hayattan ve sevdiklerinden kopardı. Evlatlar anne, babasız; anne ve babalar evlatsız kaldı. Türkiye'miz koca bir cenaze evine döndü. Yüreklerimizde, ruhlarımızda derin yaralar açıldı.

Yaşadığımız afeti milletimiz için felakete çeviren ise Tek Adam Şahsım Rejiminin büyük beceriksizliği oldu. Hızlı karar alacağı, bürokrasiyi azaltacağı söylenen rejim, ülkemizin imkân ve kaynaklarını, depremin hemen ardından seferber edemedi. Mehmetçiklerimiz, hayat kurtarmak için en kritik zaman dilimi olan depremin ilk 48 saatinde enkazın başına gönderilemedi. Vatandaşlarımız, enkazın altında bir başına kaldı. Tek Adam Şahsım Rejiminin bu büyük görev ihmali, binlerce vatandaşımızın canına mal oldu.

Deprem, telafisi mümkün olmayan can kayıplarımızın yanında, milletimizin sırtına büyük bir mali yük de yükledi. Konutların depreme dirençli hale getirilmemesi, okul, yol, hastane gibi altyapıların depremden önce depreme hazırlanmaması, maddi kayıplarımızın boyutlarını olağanüstü arttırdı.

Türkiye'miz elbette büyük bir ülkedir. Yaşanan maddi kayıpları telafi edecek güçtedir. Ancak bu topraklarda benzer acıları bir daha yaşamamak için büyük bir zihniyet değişimine ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda ülkemizde demokrasiye, bilime, kurallara, liyakate, ortak akla ve iş birliğine dayalı yeni bir dönemi başlatmak zorundayız.

Seçimlerden hemen sonra kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları el ele vererek hep beraber, dayanışma içinde deprem bölgesindeki yaraları saracağız. Bölgenin yeniden ayağa kalkması için yeni bir bölgesel kalkınma hamlesine hızla başlayacağız. Coğrafya kaderse, biz bu kadere teslim olmayacağız. Coğrafyamızın zorunlu kıldığı tedbirleri, vakit geçirmeden alacağız. Uzmanlarla hazırlanan bu çalışma, söz konusu amaç çerçevesinde atılmış ilk adımdır. Bu vesileyle depremde kaybettiğimiz vatandaşlarımızı bir kez daha rahmetle, saygıyla anıyor; milletimize başsağlığı diliyorum.

Kemal KILIÇDAROĞLU

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen iki şiddetli deprem ve sonrasında bölge illerinde devam eden depremler ülkemizi derinden etkilemiştir. 11 ilimizi (Adana, Osmaniye, Hatay, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya, Diyarbakır, Elazığ) etkileyen depremler sonucunda, 50 bini aşkın vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 115 bin vatandaşımız yaralanmış, 2 milyonu aşkın vatandaşımız ise deprem bölgesinden, başka illerimize göç etmiştir. İkincil kaynaklardan gelen bilgiler, söz konusu etkilerin daha derin ve kapsamlı olduğuna işaret etmektedir.

TÜİK verilerine göre 2021 yılı itibariyle depremin etkilediği 11 ilin Türkiye milli geliri içerisindeki payı yüzde 9,8; sanayi katma değeri içerisindeki payı ise yüzde 11,4'tür. Depremden yoğun bir şekilde etkilenen Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman'ın milli gelirdeki payı yüzde 2,6; sanayi içerisindeki payı ise yüzde 3,4'tür. Söz konusu üç ilin depremin etkilediği bölgenin katma değerindeki ağırlığı yüzde 26,5; sanayisi içerisindeki ağırlığı yüzde 30,2'dir. 2022 yılına ait demografik istatistiklere göre bölgenin ve depremden yoğun etkilenen üç ilin Türkiye nüfusu içindeki ağırlığı, sırasıyla yüzde 16,4 ve yüzde 4,1'dir. Depremden yoğun etkilenen illerimizin bölge nüfusu içindeki payı ise yüzde 25'tir.

Depremin nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bir bölgede gerçekleşmesi, ortaya çıkan beşeri ve fiziki kayıpların da yüksek olmasına neden olmuştur. Hâlihazırda yapılan çalışmalardan, TÜRKONFED'e göre depremin maliyeti; 10,4 milyar doları milli gelir kaybı, 70,8 milyar doları konut zararı ve 2,9 milyar doları işgücü kaybı olmak üzere, toplam 84 milyar dolardır.¹ Ercan Türkan tarafından yapılan tahminlere göre 10,8 milyar doları akım maliyetler, 47,4 milyar doları ise birikim kayıpları olmak üzere depremin toplam maliyeti 58,2 milyar dolara ulaşmaktadır.² Mahfi Eğilmez'e göre ise 30,2 milyar doları konut yapımı ve onarımı, 8,5 milyar doları altyapı, 7,6 milyar doları enkaz kaldırma ve hafriyat olmak üzere toplam 46,2 milyar dolarlık fiziki kayıp meydana gelmiştir. Depremzedelere yapılacak yardımlarla bu rakamın 48,7 milyar dolara yükseleceği ve buna ilaveten 2023 yılı için 21 milyar dolar katma değer kaybı oluşacağı hesaplanmıştır.³

Dünya Bankası tarafından açıklanan raporda depremin neden olduğu fiziksel hasar 34,2 milyar dolar olarak tahmin edilmekte, iyileştirme ve yeniden inşaa maliyetleri dikkate alındığında bu rakamın iki katına çıkabileceği belirtilmektedir.⁴ Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası ise deprem bölgesinde yeniden inşaa maliyetlerinin 100 milyar dolara kadar ula-

¹ <https://turkonfed.org/tr/detay/3937/2023-kahramanmaras-depremi-afet-on-degerlendirme-durum-raporu>

² https://www.researchgate.net/publication/368691194_KAHRAMANMARAS_DEPREMI_MALİYET_TAHMİNİ_Ercan_Turkan_22_Subat_2023

³ <https://www.mahfiegilmez.com/2023/02/depremlerin-ekonomiye-etkisi.html>

⁴ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/02/27/earthquake-damage-in-turkiye-estimated-to-exceed-34-billion-world-bank-disaster-assessment-report>

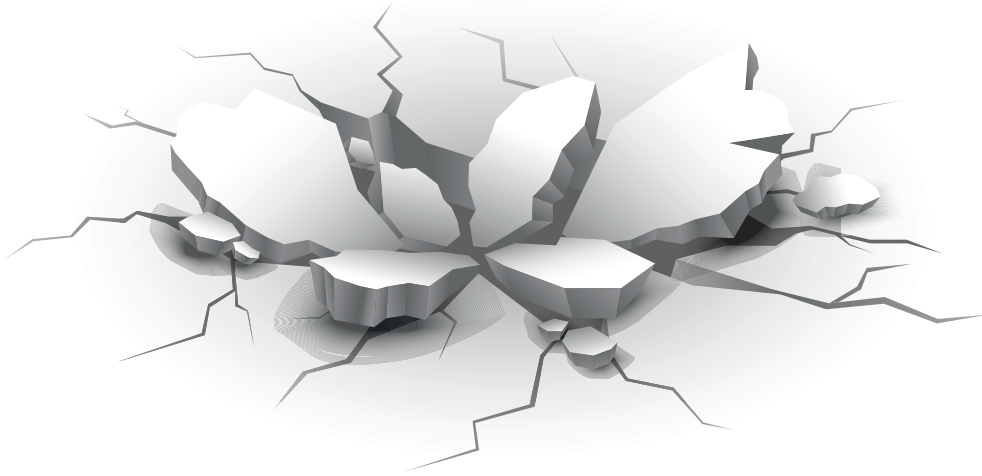

şabileceğini ifade etmektedir.⁵ Yine Birleşmiş Milletler öncü verilere bakarak, depremde oluşan hasarın 100 milyar doları aşacağını tahmin etmektedir.⁶

Elinizdeki çalışmada, güncel resmi veriler kullanılarak depremin neden olduğu kayıp, “olabildiğince geniş sosyal ve ekonomik unsur” dikkate alınarak tahmin edilmektedir. Bu kapsamda, deprem nedeniyle ortaya çıkan fiziki kayıp (konut, işyeri, altyapı, ev eşyası, otomobil, vb.) ve milli gelir kaybı yanında, depremden etkilenen bireylerin asgari 2-3 yıllık dönemde ihtiyaç duyacağı iâşe ve idame maliyetleri ile hayatını kaybeden vatandaşlarımız nedeniyle ortaya çıkan beşeri sermaye kaybı da tahmin edilmektedir. Bunun yanında, ortaya çıkan fiziki kayıpların ülkemiz ekonomisine orta-uzun dönemde yansımaları da incelenmektedir. Bu amaçla, depremin Türkiye ekonomisinin sahip olduğu fiziki varlık birikimine (sermaye stokuna), potansiyel büyüme oranına ve refah seviyesine yapabileceği olası etki hesaplanmaktadır.

Elde ettiğimiz sonuçlar depremin toplam maliyetinin 125 milyar doları aşabileceğini işaret etmektedir. Söz konusu maliyet, milli gelirin yüzde 13,9’una karşılık gelmektedir. Bunun yanında, deprem bölgesinde ve ülkemiz genelinde önemli düzeyde fiziki sermaye stoku kaybı yaşandığı tahmin edilmiştir. Deprem bölgesinde ve Türkiye ekonomisinde oluşan fiziki sermaye birikimi kaybı, sırasıyla yüzde 18,7 ve yüzde 2,6 olarak hesaplanmıştır. Mevcut ekonomik ve siyasal eğilimler devam ettiği takdirde bu kaybın potansiyel büyüme oranını 0,26 puan düşüreceği, söz konusu düşüşün ortalama 80 yıl varsaydığımız bir bireyin yaşamında ulaşabileceği gelir düzeyini yüzde 18,5 düşürebileceği hesaplanmıştır.

Aşağıdaki bölümlerde depremin maliyetini hesaplamakta kullandığımız veri ve yöntem, elde ettiğimiz sonuçlara, depremin ülkemiz ekonomisine orta-uzun dönemli olası yansımalarına, genel değerlendirmelere ve depremzedelerin yaralarını hızla sarmak için önerilen bazı politikalara yer verilmektedir.

⁵ <https://www.ntv.com.tr/ntvpara/ebrd-deprem-sonrasi-yeniden-insanin-maliyeti-100-milyar-dolari-bulabilir,gBkz-bmT10y2qWxA69hPXg>

⁶ <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-earthquake-damage-set-exceed-100-bln-un-agency-2023-03-07>

Veri ve Tahmin Yöntemi

Depremi neden olduğu maliyetin boyutu, temel olarak üç unsura göre şekillenmektedir. Bunlardan birincisi, deprem sonunda ortaya çıkan hasarın/kayıbın boyutuna ilişkin değerler (veri kalitesi); ikincisi, hasar/kayıp unsurları olarak ele alınan göstergelerin kapsamı; üçüncüsü ise hasar/kayıp unsurlarının maliyet değerlerine nasıl dönüştürüleceğidir.

Birinci unsura yönelik olarak, bu çalışmada resmi makamlarca açıklanan rakamlar esas alınmıştır. Resmi rakamların bulunmadığı durumda ise ikincil kaynaklara başvurulmuş veya tarafımızca bazı temel varsayımlar kullanılarak ilgili gösterge türetilmiştir. Örneğin, hasarlı bina sayıları ve can kayıplarında resmi rakamlar esas alınmış, ancak otomobil kayıplarında ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Altyapı, sanayi ve tarım tesislerinde meydana gelen hasar tahminlerinde ise 1999 Marmara Depremi sonrasında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan rapordaki (oransal) bilgilerden faydalanılmıştır.

İkinci unsur olan hasarın/kayıbın kapsamı, ortaya çıkan maliyeti gerçekçi bir şekilde ortaya koymak bakımından mümkün olduğunca geniş bir sosyo-ekonomik çerçevede ele alınmıştır. Bu amaçla, diğer çalışmalardan farklı olarak, sadece fiziki varlık ve üretim kayıplarına odaklanılmamakta, bunların ötesinde bölge ve ülke ekonomisini orta-uzun dönemde etkileyecek cari harcama ve beşeri sermaye kaybı da tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

Tahmini maliyetin boyutuna etki edecek üçüncü unsura yönelik olarak ise deprem sonucu kayba/hasara uğrayan varlığın değeri bu varlığın deprem öncesindeki değerine göre değil, söz konusu varlığın yeniden inşa veya üretilme değerine göre tahmin edilmektedir.

a) Deprem Sonucu Ortaya Çıkan Hasar/Kayıp

Hasar/maliyet unsurları 5 ana grup ayrımında incelenmektedir.

i. Bina-Ev Eşyası ve Otomobil Hasarı:

Bina kaynaklı hasar, açıklanan resmi veriler esas alınarak ve bağımsız birim (konut, işyeri vb.) bazında tahmin edilmektedir. Bağımsız birim sayısı yine bu kaynaklarca açıklanan sayılar dikkate alınarak 1) Ağır hasarlı, yıkık, acil yıkılacak ya da orta hasarlı 2) Hafif hasarlı bağımsız birim sayıları ayrımlarında incelenmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nca 9 Mart 2023 tarihinde yapılan açıklamada 277 bin 971 binanın ve bunun karşılığı olan 817 bin 48 bölümün acil yıkılacak, ağır hasarlı, yıkık veya orta hasarlı olarak tespit edildiği; orta hasarlı binaların da ağır hasarlı statüsüne konularak yeniden inşa edileceği açıklanmıştır.⁷ Bu çerçevede, yeniden inşa

⁷ <https://www.hurriyet.com.tr/bilgi/galeri-orta-hasarli-binalar-yikilacak-mi-depremde-zarar-goren-orta-hasarli-evlere-ne-olacak-bakan-kurum-acikladi-42231617/1>

edilmesi gereken bağımsız birim (ağırlıklı konut ve işyeri) sayısı mevcut açıklamalar dikkate alınarak 817 bin olarak kabul edilmiştir. Hafif hasarlı birim sayısına yönelik güncel veri bulunmamaktadır. Resmi makamlarca daha önce açıklanan rakamlarla uyumlu olarak, hafif hasarlı birim sayısı yıkık/ağır hasarlı/yıkılacak/orta hasarlı birim sayısının yaklaşık 2 katı (1 milyon 650 bin) olarak varsayılmıştır.

Değerleme fiyatının belirlenmesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TOKİ tarafından açıklanan rakamlar ile deprem bölgesinde yapılan ihale bilgileri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, deprem bölgesinde yeniden inşa edilecek konutların ortalama maliyetinin 50 bin dolar olacağı varsayılmıştır.⁸ Hafif hasarlı birimler için onarım bedelinin ise birim başına 2 bin dolar olması öngörülmüştür.

Ev eşyası kaynaklı hasarın yıkık, ağır ve orta hasarlı birimler için ortalama 6 bin dolar, hafif hasarlı birimler için ise ortalama bin dolar olduğu kabul edilmiştir.

Otomobil/araç hasarına yönelik resmi veri bulunmamaktadır. Emre Özpeynirci'ye göre Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman'da 120 bine yakın araç hasar görmüştür.⁹ Diğer illerdeki olası rakamlar dikkate alınarak toplam 150 bin aracın hasar gördüğü söylenebilir.

Bu rakam, yıkılan/ağır/orta hasarlı 5,5 konut başına 1 otomobilin hasar görmesine karşılık gelmektedir. Ortaya çıkan hasarın yenileme/tamir maliyetinin ise ortalama 10 bin dolar olduğu varsayılmıştır. Diğer yandan, bireylerin ve firmaların evlerinde/işyerlerinde tutmuş olduğu altın ve döviz gibi varlıklardaki olası kayıp, hesaplama kapsamı dışında tutulmuştur.

---

⁸ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanan ve 11 Şubat 2023'te Resmî Gazete'de yayımlanan 32101 numaralı "Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri hakkında Tebliğe" göre apartman tipi konutların (yapı yüksekliği 30,5 metreden az olan yapılar) metrekaresine birim maliyeti 6 bin 825 TL'dir. Güncel döviz kuruyla bu rakam, 100 m²'lik bir ev için yaklaşık 35 bin dolardır. Söz konusu rakama, konut için gerekli çevre düzenlemesi ve altyapı maliyetleri dâhil değildir. TOKİ tarafından 14.09.2022-31.10.2022 tarihleri arasında başvuru kabul edilen "İlk Evim" başlıklı, 250 bin sosyal konutu kapsayan projede 2+1 ve 3+1 evler için (büyüklüğü 75-105 m² aralığındadır) açıklanan fiyatlar büyükşehir olan yerler için 679 bin ile 950 bin TL arasında değişmektedir. TCMB verilerine göre Kasım 2022-Ocak 2023 arasında inşaat maliyetinin en temel girdisi olan çimento fiyatları yüzde 13,3 artmıştır. Şubat ayındaki olası fiyat artışını düşünüldüğünde Kasım 2022-Şubat 2023 dönemindeki fiyat artışının yüzde 15'e ulaşacağı söylenebilir. Bu durumda söz konusu TOKİ konut fiyatları 781 bin-1 milyon 92 bin TL aralığına yükselmektedir. Cari döviz kuruyla bu rakamlar, 41 bin dolar-55 bin dolar aralığına karşılık gelmektedir. Diğer yandan, Çiğdem Toker tarafından aktarılan bilgiye göre deprem bölgesinde yakın zamanda yapılan ve 3 bin 770 konutu içeren 8 ihalede toplam maliyet (çevre düzenlemesi, altyapı dâhil) 6 milyar TL'ye (konut başına yaklaşık 1,5 milyon TL) ulaşmaktadır. Bu rakam cari döviz kuruyla 79 bin dolara karşılık gelmektedir. Yine bizim derlediğimiz ihale bilgilerine göre 21 Şubat 2023 ile 3 Mart 2023 tarihleri arasında TOKİ, 35 ayrı ihale gerçekleştirmiştir (Bkz. Ek Tablo). Buna göre 17 bin 626 konut ile bu konutlara ait altyapı ve çevre düzenlemeleri için 29,9 milyar TL'lik ihale gerçekleştirilmiştir. Bu, cari dolar kuruyla daire başına (altyapı ve çevre düzenlemesi dâhil) 89 bin dolarlık bir maliyete tekabül etmektedir.

⁹ <https://www.gazetepencere.com/%85i-para-alamayacak>

ii. Altyapı, Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörü Hasarı:

Açıklanan verilerde kanalizasyon, yol, baraj, sulama kanalı gibi altyapı unsurları, hizmet, sanayi ve tarım tesisleri ile sosyal ve kültürel varlıklara yönelik herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu nedenle, söz konusu kayıpların tahmininde 1999 Marmara Depremi için DPT'nin hazırladığı rapordaki hasar unsurlarının bileşimi dikkate alınmıştır. Söz konusu çalışmada, sanayi ve altyapıda meydana gelen hasar, konut hasarında ortaya çıkan rakamın 1,1 katıdır. Kahramanmaraş depreminin etkilediği bölgenin sanayi ve altyapı yoğunluğu ile niteliği dikkate alınarak, söz konusu rakamın (oranın) Marmara Depremi'ndeki oranın yarısı kadar (konut/bina hasarının 0,55 katı) olabileceği varsayılmıştır.

iii. Katma Değer Kaybı:

Depremden etkilenen bölgenin Türkiye milli geliri (katma değeri) içerisindeki payı yüzde 9,8'dir. Depremden yoğun bir şekilde etkilenen Hatay, Adıyaman ve Kahramanmaraş'ın bölge içerisindeki ağırlığı ise yüzde 26,5'tir. Bu değer dikkate alınarak, deprem nedeniyle oluşan katma değer kaybının bu bölgenin 2022 yılındaki katma değer düzeyinin yüzde 15'i dolayında olacağı kabul edilmiştir.

iv. Cari Maliyetler:

Cari maliyetlerin temel olarak iki bileşenden oluştuğu varsayılmıştır. 1) Deprem sonrası oluşan yıkım, enkazın kaldırılması, çadır, konteyner, sahra hastanesi gibi geçici nitelikteki barınma/sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duyulan harcamalar, 2) Yıkılan/ağır hasarlı binalar nedeniyle evini kaybedenlerin iaa ve idame ihtiyaçları için yapılan harcamalar. Birinci bileşenin, deprem sonucu oluşan fiziki bina hasar maliyetinin yüzde 10'una ulaşacağı kabul edilmiştir. İkinci bileşene yönelik olarak, toplam 3,5 milyon kişinin evini kaybettiği, bu kişilerden 1 milyonunun kendi imkânlarıyla barınma, yiyecek, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği, 2,5 milyon kişinin ise yardıma muhtaç olduğu varsayılmıştır. Yardıma ihtiyaç duyanlara 30 ay boyunca aylık kişi başına 150 dolar destek sağlanması gerektiği öngörülmüştür.

v. Beşeri Sermaye Kaybı:

Depremde hayatını kaybeden insanlarımızın yanı sıra, ülkemiz açısından önem arz eden diğer bir önemli kayıp beşeri sermayedir. Bu kapsamda, 1) Depremde hayatını kaybedenler, 2) Deprem nedeniyle ağır fiziki ve/veya psikolojik sağlık sorunu yaşayanlar ve 3) Deprem nedeniyle ilgili bölgeden veya ülkemizin diğer bölgelerinden başka ülkelere yönelecek "beyin göçü" olmak üzere üç ayrım oluşturulmuştur.

İlk ve ikinci gruptaki insan sayısının yüzde 20'sinin henüz eğitim çağında olmadığı veya 64 yaşından daha ileri yaşta olması nedeniyle işgücüne dâhil olmadığı varsayılmıştır. Bu iki grupta bulunanların yüzde 80'inin ise ortalama 12 yıllık eğitim aldığı, eğitim maliyetinin kişi başına yıllık 3 bin 500 dolar olduğu varsayılmıştır. Deprem sonrası dönemde oluşabilecek beyin göçü grubundakilerin ortalama 18 yıl eğitim aldığı, kişi başına yıllık

eğitim maliyetinin 7 bin dolar olduğu kabul edilmiştir. Açıklanan resmi rakamlar ve bu rakamların gelişimi dikkate alındığında vefat eden kişi sayısının 50 bin, kalıcı olarak ağır sağlık sorunları yaşamaları nedeniyle işgücü dışında kalacak kişi sayısının ise 100 bin olabileceği öngörülmüştür. Bunlara ek olarak, mevcut ekonomik ve siyasi eğilimlerin devam etmesi durumunda depremin yarattığı ağır ekonomik ve psikolojik ortam nedeniyle, ülke genelinde 100 bin yüksek nitelikli işgücünün önümüzdeki yıllarda başka ülkelere g edebileceği varsayılmıştır.

b) Depremin Türkiye Ekonomisine Orta-Uzun Dönemli Etkisi

Depremin, insani boyutlar yanında, ekonomimizin gelecek yıllarda ulaşabileceği büyüme oranı ve bireylerin sahip olabileceği refah seviyesi açısından da kritik sonuçları olabileceği açıktır. Nüfus, işgücü, beşeri sermaye, bina, altyapı, hizmet sektörleri, sanayi, turizm, tarım-hayvancılık varlığımızda ortaya çıkan kayıp Türkiye ekonomisinin sahip olduğu beşeri ve fiziki sermaye birikiminde kayıp anlamına gelmektedir. Mevcut ekonomik ve siyasi eğilimlerin devamı durumunda, sermaye birikimindeki kayıp orta-uzun dönemli (potansiyel) büyüme oranını ve ulaşabilecek refah seviyesini (kişi başına geliri) kaçınılmaz olarak düşürecektir.

- 1. Sermaye Birikimi (Stoku):** (Fiziki) Sermaye stoku, bir ülkenin veya bölgenin üretim yapmak için kullandığı bina, makine-teçhizat, altyapı gibi fiziki varlıkların toplam değerini ifade etmektedir. Bu değer, ilgili fiziki varlığa yapılan (birikimli) yatırım tutarından, söz konusu varlıklarda zaman içerinde oluşacak aşınma payı çıkararak hesaplanabilir.

Türkiye ekonomisinin sahip olduğu (fiziki) sermaye stoku düzeyine yönelik sınırlı sayıda yayınlanmış çalışma bulunmaktadır. Bu alışma kapsamında, Türkiye ekonomisinin deprem öncesi dönemde sahip olduğu sermaye stoku Saygılı ve Cihan (2008) tarafından yapılan çalışmada sunulan "Sermaye (stoku)/Hasıla (milli gelir)" oranının 2022 yılı sermaye stoku/milli gelir oranına uyarlanmasıyla tahmin edilmiştir. Benzer şekilde, deprem bölgesindeki sermaye stoku düzeyi, aynı oranın bölge illerindeki nüfus, sanayi ve toplam katma değer düzeyleri dikkate alınarak tahmin edilmiştir. Sermaye stokundaki kaybın tahmininde ise yukarıda açıklanan yöntemle tahmin ettiğimiz "bina, altyapı, tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki fiziki kayıp" büyüklüğüne yönelik elde ettiğimiz sonuçlar kullanılmıştır.

- 2. Potansiyel Büyüme Oranı ve Kişi Başına Gelir (Kaybı):** Deprem nedeniyle sermaye stokunda oluşan kaybın büyüme oranında yaratacağı etki, bir üretim fonksiyonu yardımıyla tahmin edilmiştir. Kişi başına gelirdeki veya refah seviyesindeki olası kayıp ise önümüzdeki yıllara yönelik olarak sermaye stoku, işgücü ve nüfus düzeyleri tahmin edilerek hesaplanmıştır.

Depremın Maliyeti

Aşağıda yer alan Tablo 1a ve Tablo 1b’de, önceki bölümde yer alan hesaplama yöntemini kullanılarak elde ettiğimiz sonuçlar sunulmaktadır. Özet sonuçlar Tablo 2-Tablo 5’te, aktarılmaktadır. Bu çerçevede, depremin neden olduğu bina (konut, işyeri) kaynaklı hasar 44,2 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir. Ev eşyasında yaşanan kayıp 6,6 milyar dolar, araç/otomobil kaynaklı kayıp ise 1,5 milyar dolardır. Söz konusu hasar ve kayıpların toplam maliyeti 52,2 milyar dolardır. Altyapı, tarım, sanayi ve hizmet sektörleri kaynaklı fiziki hasar 24,3 milyar dolar olarak ölçülmüştür. **Birinci ve ikinci grubun karşılık geldiği fiziki hasar tutarı ise toplam 76,5 milyar dolara ulaşmaktadır.**

Üretim faaliyetlerinin azalması sonucu oluşacak katma değer kaybı 13,3 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir. Bu değer Türkiye ekonomisinin 2023 yılındaki olası büyümesini 1,4 puan aşağı çekecek boyuttur. Örneğin, depremin yaşanmasaydı 2023 yılında Türkiye yüzde 3 oranında büyüyebilecekti. Fakat deprem nedeniyle Türkiye bu yıl ancak yüzde 1,6 oranında büyüyebilecektir. Bununla birlikte, deprem sonrası başlayan yeniden inşaa çalışmalarının, söz konusu düşüşü 1 puanla sınırlandırması olasıdır.

Kısa ve orta-uzun dönemli büyümenin önemli göstergesi olarak değerlendirilebilecek “fiziki sermaye ve katma değer kaybı” 89,8 milyar dolar olarak ölçülmüştür.

Ağırlıklıla cari maliyet kalemlerinden oluşan yıkım, hafriyat, konteyner, iaşe ve idame harcamalarının 18,9 milyar dolara ulaşabileceği hesaplanmıştır. Bu çerçevede, beşeri sermaye dışındaki maliyet 108,7 milyar dolara çıkmaktadır.

Beşeri sermaye kaybı 17,6 milyar dolar olarak ölçülmüştür. Bu önemli kayıpla birlikte, depremin neden olduğu toplam maliyet yaklaşık 126,3 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir.

Depremin neden olduğu maliyetin önemli bir bölümü, yüzde 62 dolayındaki payla bina, altyapı, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki fiziki hasardan oluşmaktadır. Katma değer kaybı yüzde 11, yapılması gereken cari harcamalar yüzde 15 dolayında paylara sahiptir. Beşeri sermaye kaybı ise toplam kaybın yaklaşık yüzde 14’lük bölümüne karşılık gelmektedir.

Tablo 1a: Bina- Altyapı-Sanayi Hasarı ve Katma Değer Kaybı Tahmini

A) Bina Maliyeti	Hasarlı Birim/	Birim Başına	Toplam Bina
	Konut Sayısı	Maliyet (\$)	Maliyeti (Milyar \$)
Yıkılan-Ağır-Orta Hasarlı	817,048	50,000	40.9
Hafif Hasarlı	1,650,000	2,000	3.3
Toplam	2,467,048		44.2
B) Eşya Maliyeti	Hasarlı Birim/	Birim-İçi Ortalama	Toplam Eşya
	Konut Sayısı	Eşya Maliyeti (\$)	Maliyeti (Milyar \$)
Yıkılan-Ağır-Orta Hasarlı Binalar Nedeniyle	817,048	6,000	4.9
Hafif Hasarlı Binalar Nedeniyle	1,650,000	1,000	1.7
Toplam	2,467,048		6.6
C) Araç Maliyeti	Hasarlı Araç	Araç Birim/	Toplam Araç
	Sayısı	Tamir Değeri (\$)	Maliyeti (Milyar \$)
Yıkılan-Ağır-Orta Hasarlı Binalar Nedeniyle	150,000	10,000	1.5
Hafif Hasarlı Binalar Nedeniyle	-	-	-
Toplam	150,000		1.5
1) Toplam Bina-Eşya-Araç Maliyeti (A+B+C)			
Yıkılan-Ağır-Orta Hasarlı Binalar Nedeniyle			47.3
Hafif Hasarlı Binalar Nedeniyle			5.0
Toplam Maliyet			52.2
2) Altyapı, Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörleri Maliyeti			24.3
(Bina Maliyeti*0.55)			
Toplam Fiziki/Sermaye Maliyeti (1+2)			76.5
3) Katma Değer Kaybı			13.3
(Bölgesel katma değer*0.15)			
Fiziki Sermaye ve Katma Değer Kaybı (1+2+3)			89.8

Tablo 1b: Cari Maliyetler ve Beşeri Sermaye Kaybı

Maliyet / Kayıp					
4. Cari Maliyetler					
a) Yıkım, hafriyat, taşıma, konteyner, prefabrik yapı, çadır vb.				7.6	
(Toplam fiziki/sermaye kaybının yüzde 10'u)					
	Kişi Sayısı	Aylık Maliyet (\$)	Uygulama dönemi (ay)		
b) İaşe ve İdame (yiyecek, giyecek, barınma vb.)	2,500,000	150	30	11.3	
Toplam				18.9	
Fiziki Sermaye ve Katma Değer Kaybı ile Cari maliyetler (1+2+3+4)				108.7	
	Kişi Sayısı	Eğitimli ve İşgücüne dahil nüfus	Ortalama Eğitim Yılı	Yıllık Eğitim Maliyeti (\$)	
5) Beşeri Sermaye Kaybı					
Vefat Edenler	50,000	40,000	12	3,500	1.7
Ağır Sağlık Sorunu Yaşayanlar	100,000	80,000	12	3,500	3.4
Beyin Göçü	100,000	100,000	18	7,000	12.6
Toplam	250,000	220,000			17.6
TOPLAM KAYIP/MALİYET (1+2+3+4+5)					126.3

Tablo 2: Deprem Maliyeti/Kaybı

Temel Unsurlar	Milyar Dolar
A) Bina+ Ev Eşyası+ Araç	52.2
B) Altyapı+Tarım+Sanayi+Hizmetler	24.3
C) Katma Değer	13.3
D) Cari Maliyet	18.9
E) Beşeri Sermaye	17.6
TOPLAM	126.3

Tablo 3: Depremin Maliyeti/Kaybı-Birikimli

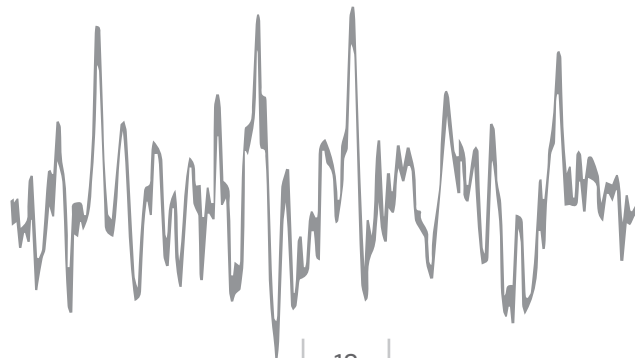
Temel Unsurlar	Milyar Dolar
A) Bina+ Ev Eşyası+ Araç	52.2
B) A+Altyapı+Tarım+Sanayi+Hizmetler	76.5
C) B+Katma Değer	89.8
D) C+ Cari Maliyet	108.7
E) D+Beşeri Sermaye	126.3

Tablo 4: Deprem Maliyetinin/Kaybının Dağılımı

Temel Unsurlar	Yüzde
A) Bina+ Ev Eşyası+ Araç	41.3
B) Altyapı+Tarım+Sanayi+Hizmetler	19.2
C) Katma Değer	10.5
D) Cari Maliyet	15.0
E) Beşeri Sermaye	14.0
TOPLAM	100.0

Tablo 5: Deprem Maliyetinin Dağılımı-Birikimli

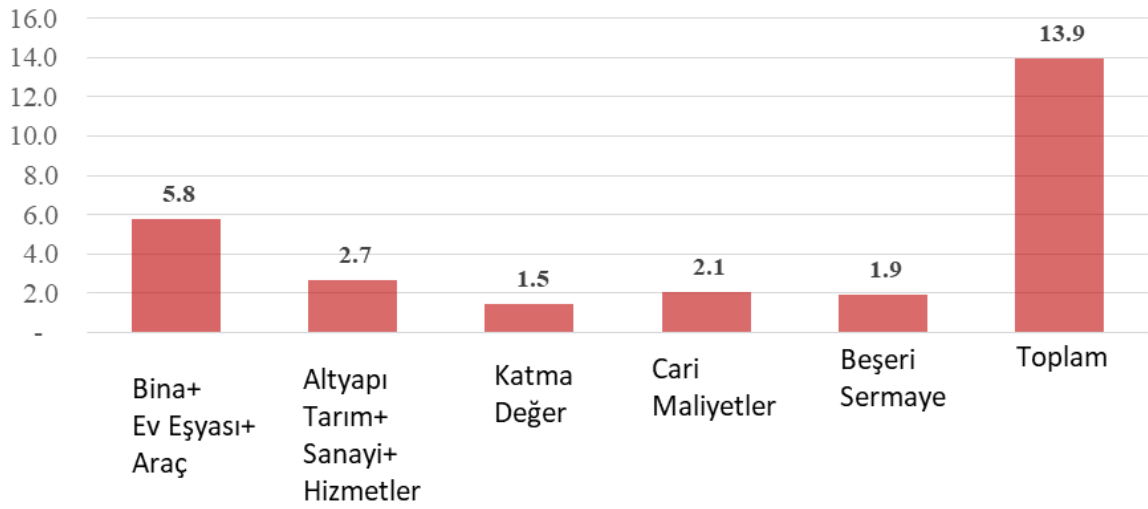
Temel Unsurlar	Yüzde
A) Bina+ Ev Eşyası+ Araç	41.3
B) A+Altyapı+Tarım+Sanayi+Hizmetler	60.5
C) B+Katma Değer	71.1
D) C+ Cari Maliyet	86.0
E) D+Beşeri Sermaye	100.0

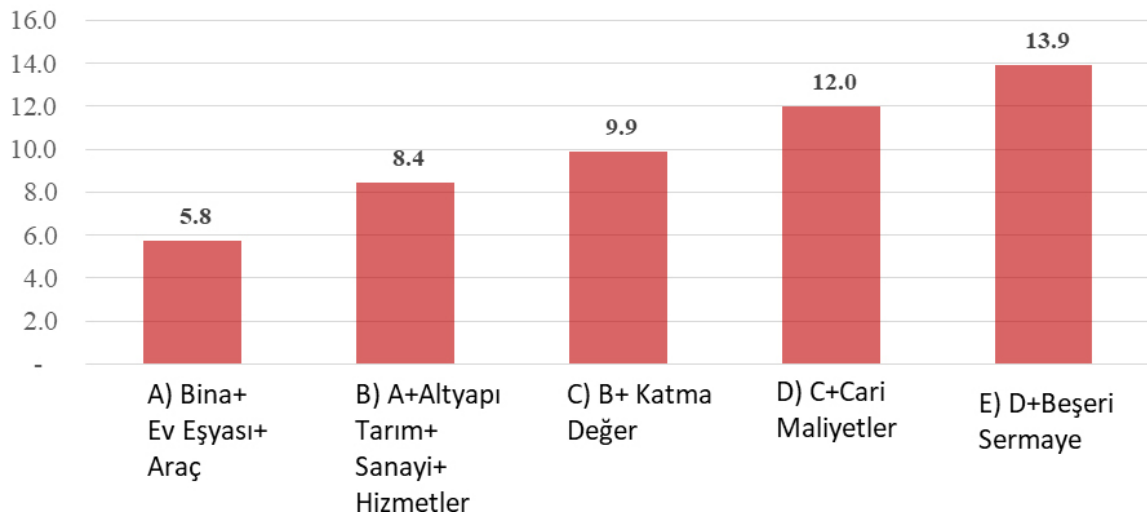

Grafik 1 ve Grafik 2’de depremin neden olduğu hasarın milli gelire oranı ana bileşenlerin sahip olduğu oran ve bu bileşenlerin birikimli oranları sunulmaktadır. Depremin neden olduğu maliyetin milli gelire oranı yüzde 13,9 olarak ölçülmüştür. Bina, ev eşyası ve araç maliyeti yüzde 5,8’lik oranla en yüksek değere sahiptir. Bu değere altyapı ve diğer sektörlerdeki fiziki kayıp eklendiğinde söz konusu oran yüzde 8,4’e ulaşmaktadır. Bu oran, katma değer kaybıyla birlikte yüzde 9,9’a, cari harcamalarla birlikte yüzde 12’ye çıkmaktadır. Beşeri sermaye kaybının milli gelire oranı yüzde 1,9 olarak ölçülmüştür.

Grafik 1: Deprem Maliyetinin Milli Gelire Oranı (%)

Grafik 2: Deprem Maliyetinin Milli Gelire Oranı (yüzde)- Birikimli

Depremın Türkiye Ekonomisine Orta-Uzun Dönemli Yansıması

Deprem bölgesinde meydana gelen (ev eşyası ve taşıtlar hariç) fiziki kaybın, bölgedeki ve Türkiye ekonomisinin sahip olduğu sermaye birikimine etkisi Tablo 6'da yer almaktadır. Deprem nedeniyle, bölgenin sahip olduğu sermaye stokunun yüzde 18,7'lik bölümünü kaybettiği tahmin edilmiştir. Bu kayıp, Türkiye ekonomisinin sahip olduğu toplam sermaye stokunun yüzde 2,6'sına karşılık gelmektedir. Deprem öncesinde bölgenin Türkiye ekonomisi sermaye stoku içerisindeki payı yüzde 13,9 iken, bu pay yüzde 11,3'e gerilemiştir.

Tablo 6: Depremın Türkiye Ekonomisine Orta-Uzun Dönemli Etkisi (Yüzde)

Deprem Bölgesindeki Fiziki Kayıp (Bina+Altyapı+Sanayi+Tarım+Hizmetler) (milyar dolar) (1)	68,4
Deprem Bölgesindeki Sermaye Stoku Kaybı	18,7
Bölgenin Deprem Öncesi Türkiye Sermaye Stokundaki Payı (2)	13,9
Deprem Nedeniyle Türkiye Ekonomisindeki Sermaye Stoku Kaybı	2,6
Bölgenin Türkiye Ekonomisi Sermaye Stokundaki Payı (Deprem Sonrası)	11,3
Türkiye Ekonomisinde Potansiyel Büyüme Oranı Kaybı (puan)	0,26
Potansiyel Büyüme Oranı (1998-2022)	4,67
Potansiyel Büyüme (1998-2022) (deprem varsayımı)	4,41

(1) Ev Eşyası ve otomobil dahil değildir.

(2) Bölgesel sermaye stoku konut (nüfus), sanayi ve katma değer göstergeleri dikkate alınarak hesaplanmıştır.

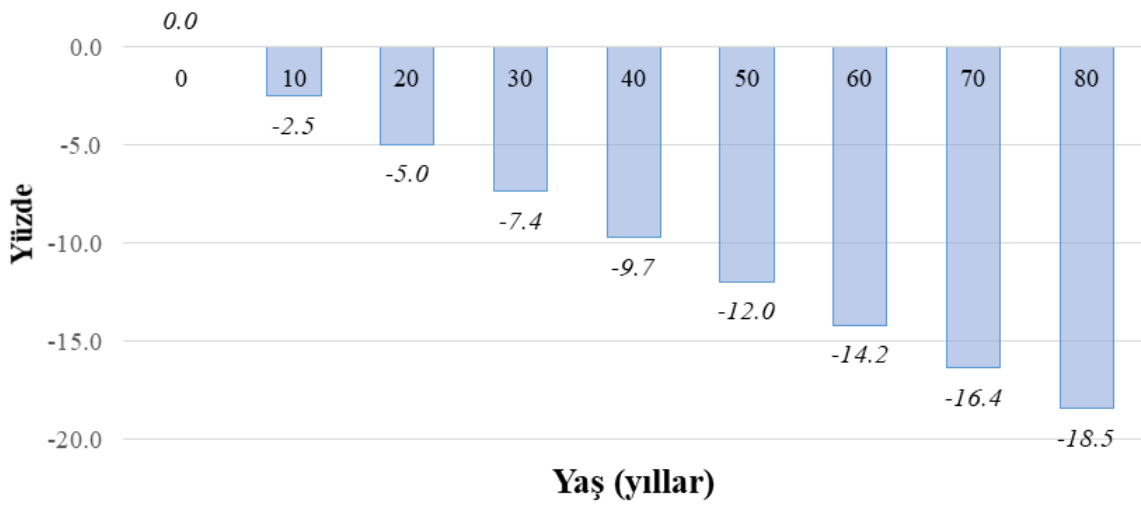
Depremın neden olduğu sermaye stoku kaybının ülkemiz ekonomisinin orta-uzun dönemli büyüme oranına (potansiyel büyüme) etkisi 0,26 puan olarak tahmin edilmiştir. Bu rakamın ima ettiği büyüme etkisini somutlaştırmak amacıyla 1998-2022 döneminde gerçekleşen büyüme oranıyla söz konusu potansiyel büyüme kaybının karşılık geldiği (hipotetik) bir büyüme oranı hesaplanmıştır. Bu çerçevede, söz konusu dönemde yüzde 4,67 olarak gerçekleşen büyüme oranı, deprem etkisi nedeniyle yüzde 4,41'ye düşmüş olmaktadır.

Mevcut koşullar altında, depremin meydana getirdiği yıkımın yurttaşlarımız ve gelecek nesillerimiz üzerinde kalıcı bir etkisi olacağı açıktır. Bu etkinin boyutunu somutlaştırmak amacıyla, 2022 yılında doğan ve 80 yıllık yaşam beklentisi olan bir bireyin uğrayabileceği olası refah kaybına yönelik iki senaryolu bir simülasyon yapılmıştır. Senaryolarda refah göstergesi olarak kişi başına gelir göstergesi kullanılmıştır. Birinci senaryoda, söz konusu dönemde depremin yaşanmadığı veya hafif bir kayıpla atlatıldığı, yıllık bazda büyüme oranının yüzde 4, nüfus artış hızının yüzde 1 ve kişi başına gelir artışının yüzde 3 olacağı varsayılmıştır. İkinci senaryoda ise deprem sonrasında mevcut ekonomik ve siyasi koşulların devam ettiği, nüfus artışının önceki senaryoda olduğu gibi korunduğu, ancak 0,26 puanlık büyüme kaybının 80 yıl boyunca sürdüğü kabul edilmiştir.

İkinci senaryoya yönelik tahmin sonuçları Grafik 2’de yer almaktadır. Buna göre, 2022 yılında doğan bir birey, 10 yaşına geldiğinde elde edebileceği gelirin yüzde 2,5’ini, 20 yaşına geldiğinde yüzde 5’ini, 50 yaşına geldiğinde yüzde 12’sini ve 80 yaşına geldiğinde yaklaşık yüzde 18,5’ini kaybedecektir. Hâlihazırda ülkemizde kişi başına refah artışının sınırlı olduğu da dikkate alındığında, yüzde 18,5 oranındaki ek kayıp, ülkemiz açısından kritik önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu ek kayıp, gelecek döneme yönelik kapsamlı politikaların acilen hayata geçirilmesi gerekliliğine de işaret etmektedir.

Grafik 3: Yeni Doğan Bireylerin Yaşına Göre Olası Gelir Kaybı
(2022:0) (yüzde)

Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Konut Hakkı

“Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır. Bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar.” İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 25. maddesi, konut hakkını, herkesin iyi yaşaması için gerekli temel haklardan saymıştır.¹⁰ Konut sıradan bir mekân olmayıp insanların rahat, huzurlu, yeterli, elverişli, uygun, sağlıklı ve aile mahremiyetini güvence altına alan bir yer olmalıdır.

Bizim Anayasamız da “**Konut Hakkını**” Sosyal ve Ekonomik Haklar başlığı altında kabul etmekle kalmamış, devlete önemli bir takım görevler de yüklemiştir. Vatandaşlarımızın konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almak, devletin görevidir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Konut Hakkı

Madde 57:

Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

Nitekim devlet, kendisine yüklenen bu anayasal görev çerçevesinde, konut ve bina yapım süreçlerini katı bir şekilde düzenlemiştir. Ülkemizde bir binanın inşaatının başlamasından yapı kullanım izin belgesinin alınmasına kadar etüt, proje, onay, denetim belgesi, vize, ruhsat gibi 20’den fazla belge istenmektedir. Tüm bu süreçlerde 42 resmi izin ve imza alınması gerekmektedir.

¹⁰ <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/>

Tablo7: Bina Yapımı İçin Gerekli İzin ve İmzalar

Sıra	Konusu	Unvanı	Sayısı
1	Zemin Etüdü	Jeoloji Mühendisi	1
2	Zemin Etüdü	İnşaat Mühendisi	1
3	Zemin Etüdü	Jeofizik Mühendisi	1
4	Aplikasyon Krokisi	Harita Mühendisi	1
5	Şehir Planlaması	Şehir Plancısı	1
6	Mimari Proje	Mimar	1
7	Statik Hesabı	İnşaat Mühendisi	1
8	Mekanik Projesi	Makine Mühendisi	1
9	Elektrik Projesi	Elektrik Mühendisi	1
10	Belediye Ruhsat Bürosu	Mimar, İnşaat, Makine, Elektrik Mühendisleri	4
11	Yapı Denetim Firması	Mimar, İnşaat, Makine, Elektrik Mühendisleri	4
12	Şantiye Şefi	Mimar, İnşaat, Makine, Elektrik Mühendisleri	1
13	Belediye Yapı Kullanım İzin Belgesi	Mimar, İnşaat, Makine, Elektrik	4
14	Belediye Yapı Kullanım İzin Belgesi Çevre Düzenlemesi	Çevre Mühendisi, Peyzaj Mimarı	1
15	Kanal Vizesi	Mühendis ya da Teknik Eleman	2
16	Sığınak Vizesi	Mühendis ya da Teknik Eleman	3
17	Yangın Vizesi/İtfaiye	Mühendis ya da Teknik Eleman	3
18	Telekom Vizesi	Mühendis ya da Teknik Eleman	2
19	İnternet Vizesi	Mühendis ya da Teknik Eleman	2
20	Doğalgaz Vizesi	Makine Mühendisi	2
21	Asansör Vizesi	Makine ve Elektrik Mühendisi	2
22	DSİ Kuyu Vizesi	Jeoloji ve İnşaat Mühendisi	2
23	Onay Makamı	Mimar ya da Mühendis (Belediye Başkanı Adına)	1
TOPLAM		Mühendis ya da Teknik Eleman	42

Bu nedenle depremde yaşanan can ve mal kayıplarımızda bu imza sahiplerinin şahsi sorumluluklarının yanında, başta Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı olmak üzere, bu imzaların denetim ve gözetiminden sorumlu kurumların da ciddi sorumlulukları bulunmaktadır.

Ülkemizde esasen yeterli mevzuat bulunmaktadır. Sorun, mevzuatın düzgün uygulanmamasıdır. Nitekim Anayasamıza göre devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetilen bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılamakla görevlendirilmesine rağmen, çıkarılan imar aflarıyla bu anayasal görev, sürekli sakatlanmaktadır. İmar aflarıyla, mevzuatın arkasından dolaşmaktadır. Bu sebeple depremde ev ve işyerlerini kaybeden vatandaşlarımızın, maddi zararlarını tazmin görevi, bu süreçte göz yuman devlete düşmektedir.

Depremzedelerin Yükünü Hafifletmek İçin Hızla Yapacaklarımız

- 1. DEPREMZEDELERİN BANKA BORÇLARINI SİLECEĞİZ:** Deprem bölgesinde evi veya işyeri yıkılan veya yıkılacak olan tüm hak sahiplerinin bankalardan veya esnaf kefalet kooperatiflerinden aldıkları kredilerin anapara ve faizlerini sileceğiz.
- 2. DEPREMZEDELER İÇİN YAPILACAK KONUT VE İŞYERLERİNDEN PARA ALMAYACAĞIZ:** Depremde yıkılan konutların izin süreçlerinde yapılan yanlışlar, bu binaların yıkılmasında devlete de sorumluluk yüklemektedir. Bu sorumluluk ve sosyal devlet ilkesi çerçevesinde, depremzedelere yapılacak yeni konut ve işyerleri için herhangi bir ödeme almayacağız.
- 3. DEPREM BÖLGESİNDE İŞ DÜNYASINA ÖZEL DESTEK VERECEĞİZ:** Depremzede iş insanları ve esnafın vergi borçlarını, sigorta prim borçlarını, faizsiz ve uygun koşullarla taksitlendireceğiz.
- 4. DEPREMZEDE ÇİFTÇİLERE ÖZEL TEŞVİK VE DESTEK VERECEĞİZ:** Deprem bölgesindeki çiftçilerimizin kredi anapara ve faiz borçlarını sileceğiz. Çiftçilerimizin üretime hızla dönmeleri için, çiftçilerimize gübre, tohum, sulama, ilaç ve yem desteğini hızla ve nakden ödeyeceğiz. Veterinerlik hizmetlerini ücretsiz hâle getireceğiz. Çiftçinin ürününe, besicinin hayvanına maliyet artı makul kâr üzerinden fiyat garantisi vereceğiz.
- 5. BİNA GÜÇLENDİRMELERİ İÇİN UYGUN KREDİ İMKÂNLARI SAĞLAYACAĞIZ:** Deprem yönetmeliklerine uygun olarak güçlendirilmesi gereken tüm yapılar için hak sahiplerine uygun koşullu ve uzun vadeli finansman sağlayacağız.
- 6. HASAR TESPİT KOMİSYONUNA HEM GÜVENCE, HEM DE SORUMLULUK VERECEĞİZ:** Oluşturulacak hasar tespit komisyonlarında çalışanların hem güvencesi hem de sorumluluğu olacak.
- 7. AFETZEDELERİN İNTERNETİ 3 YIL BEDAVA OLACAK:** Konutları ve/veya işyerleri yıkılan ya da yıkılacak tüm ailelerin internet hizmeti, en az 3 yıl süreyle devlet tarafından karşılanacak.
- 8. DEPREMDE ZARAR GÖREN ULAŞIM VE HİZMET ARAÇLARI İÇİN FAİZSİZ KREDİ VERECEĞİZ :** Depremde otomobil, kamyon, kamyonet, TIR, otobüs, motosiklet, traktör, biçerdöver, pulluk gibi ulaşım ve hizmet araçlarını kaybeden depremzedelere yeni araç alımlarında faizsiz, uzun vadeli kredi sağlayacağız. Ayrıca Motorlu Taşıtlar Vergisi ve ÖTV'ye tabi araçlardan bir sefere mahsus vergi almayacağız.

- 9. DEPREM BÖLGESİNDE İŞÇİ ÜCRETLERİNDEN BİR YIL VERGİ ALMAYACAĞIZ:** Deprem bölgesinde işçi ücretlerinden bir yıl boyunca vergi almayacağız. SGK primlerini 1 yıl boyunca devlet olarak biz ödeyeceğiz. Bu sayede emekçilerin deprem bölgesine dönüp, üretim sürecine daha uygun koşullarda katılmasını sağlayacağız.
- 10. DEPREMZEDE ÖĞRENCİLERDEN HARÇ VE YURT PARASI İSTEMEYECEĞİZ:** Depremzede öğrencilerin, vakıf üniversitelerinde okuyanlar da dâhil, öğrenci harçlarını ve yurt ücretlerini devlet olarak karşılayacağız.
- 11. YIKILAN ALT YAPIYI MERKEZİ YÖNETİM ELİYLE AYAĞA KALDIRACAĞIZ:** Deprem bölgesinde yıkılan veya kullanılamaz hâle gelen altyapının yeniden ayağa kaldırılmasında sorumlu, merkezi yönetim olacak.
- 12. KAMU GÖREVLİLERİNİN LOJMAN İHTİYACINI KARŞILAYACAĞIZ:** Özellikle kırsal bölgelerdeki kamu personelinin lojman ihtiyacını güvenli ve süratli bir şekilde karşılayacağız.
- 13. YENİDEN İNŞADA AFETZEDELER DE ÇALIŞACAK:** Deprem bölgesinin yeniden yapılanmasında, kamudan ihale alan firmalara, bölgede yürüteceği işlerde çalıştıracığı personelin en az yüzde 25'inin bölge halkından olması zorunluğunu getireceğiz.

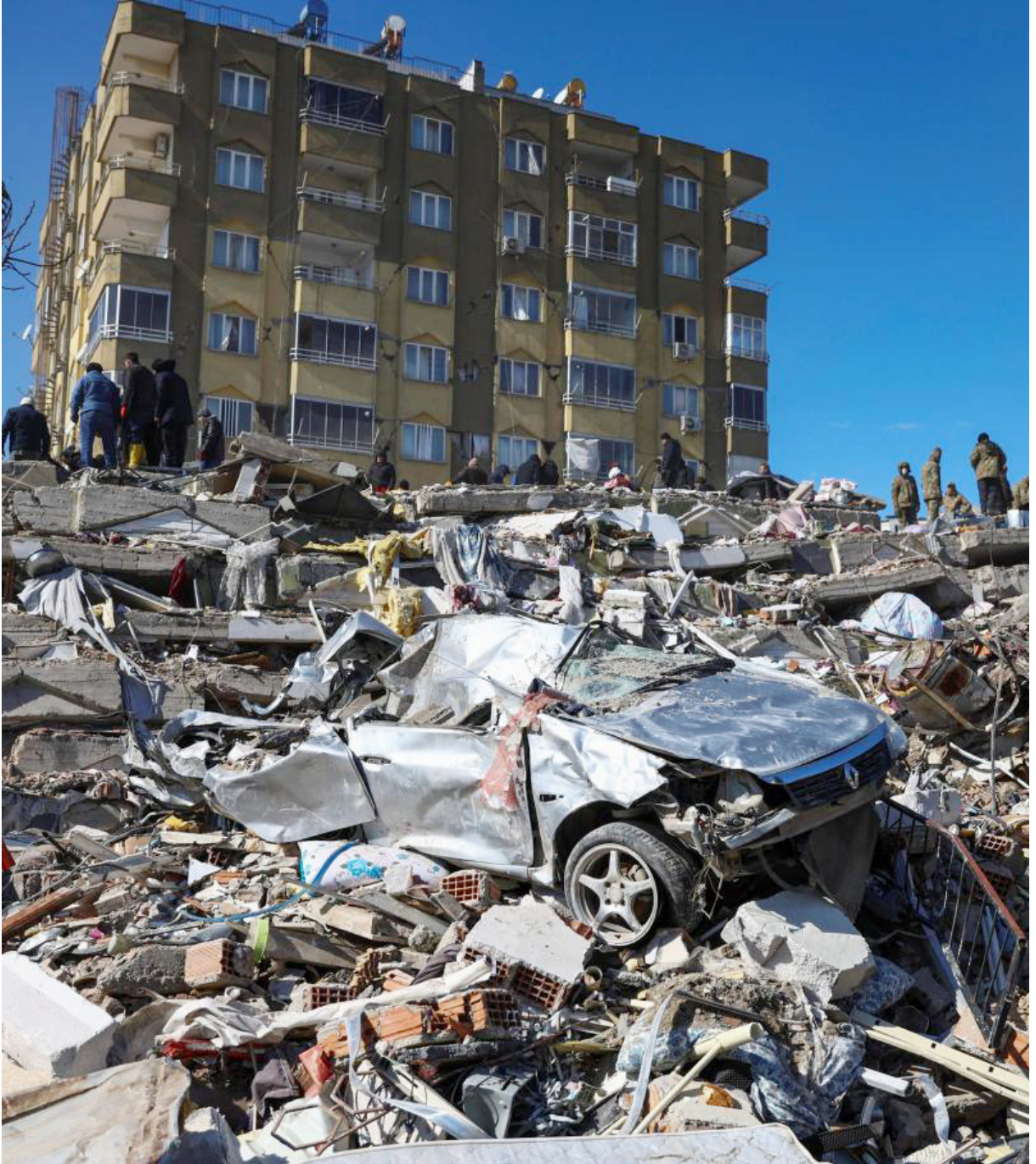

Orta Ve Uzun Dönemde Deprem Bölgesinde Ekonomik Hayatı Ayağa Kaldırmak İçin Yapacaklarımız

- 1.** Depremzede illerimizden tedarik yapacak, depremzede işçilerimizi çalıştıracacağız.
- 2.** Depremden etkilenen yerlerin konteyner, prefabrik ve modüler yapı ihtiyacını hızla gidereceğiz. Modüler ve prefabrik uygulamalarla, bölgenin sağlık, hijyen ve eğitim ihtiyacını karşılayacağız.
- 3.** Firmaların çalışanlarına, lojman ve sosyal yaşam alanları yapmasını teşvik edeceğiz. Bu harcamaların, ödeyecekleri vergiden mahsup edilmesini sağlayacağız.
- 4.** Çalışan çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının hızla giderilmesi için prefabrik ve modüler okulları vakit kaybetmeden kuracağız.
- 5.** İşveren birliklerinin lojman inşasını destekleyeceğiz. Özellikle kırsal bölgelerdeki kamu personelinin lojman ihtiyacını hızla karşılayacağız.
- 6.** Bölgede üretimi ve ticareti korumak için küçük esnaf ve sanayicimize geçici çalışma alanları oluşturacağız.
- 7.** Bölgede yapılacak inşaat faaliyetlerinde, yerel işgücünü seferber edebilmek için sertifika programları uygulayacağız.
- 8.** Şehirlerimizin ayağa kaldırılmasında, işbaşında eğitim modeliyle, depremzede yurttaşlarımızı seferber edeceğiz.
- 9.** Deprem bölgesinde, üretim tesislerimizin biran önce faaliyete geçmesi için makine, teçhizat ve hammadde ithalatında vergi indirimleri ve diğer kolaylıkları sağlayacağız.
- 10.** Bölgeye dönüşü hızlandırmak için depreme dayanıklı hastane ve okul inşaatlarına hız vereceğiz.
- 11.** Bölgede yapılacak konut, altyapı ve sanayi tesislerinde, yeşil dönüşüme ve enerji verimliliğine önem vereceğiz.
- 12.** Deprem bölgesini inşa ederken, karbon elyafı, nano-teknolojik yapı malzemeleri, akıllı malzemeler gibi yenilikçi ve çevre dostu yapı malzemelerine öncelik vereceğiz.
- 13.** Bu yenilikçi ve çevre dostu malzemeleri ve diğer inşaat girdilerini üreten sanayilerin bölgede yatırım yapması ve üretilmesine yönelik, bölgede teknopark ve ihtisas organize sanayi bölgeleri kuracağız.

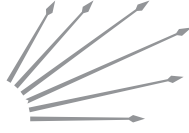
- 14.** Yerli firmalarımız yanında, dünyada bu konuda öncü olan yabancı firmaların da bölgede faaliyet göstermesine özel önem vereceğiz.
- 15.** Güneyimizde, Suriye'deki savaş artık sona ermek üzere. Kuzeyimizde, Ukrayna'da savaş er ya da geç bitecek. Biz komşu ülkelerle ticaret önündeki engelleri hızla ortadan kaldıracacağız.
- 16.** Deprem bölgesinin ileri-geri ekonomik bağlarını, küresel kalkınma dinamikleriyle bu-
luşturarak, kapsamlı bir bölgesel refah stratejisini hayata geçireceğiz.

Benzer Acıları Bir Daha Yaşamamak İçin Atacağımız Adımlar

- 1. MÜTEAHHİTLİK MESLEĞİNİ YASAL KRİTERLERE BAĞLAYACAĞIZ:** Müteahhitlik mesleği için eğitim, yeterlilik gibi kıstaslar içeren yasal bir çerçeve getireceğiz. Müteahhitleri inşaat sürecinin her aşamasında denetleyecek, yaptıkları her hatalı imalat için ceza puanı vereceğiz. Belirlenen ceza puanını aşan müteahhitlerin lisanslarını ellerinden alacağız.
- 2. MÜTEAHHİTLER İÇİN MESLEKİ SORUMLULUK SİGORTASI GETİRECEĞİZ:** Müteahhit hatası nedeniyle zarar gören vatandaşlar, açtıkları tazminat davalarını kazanırsa, müteahhitler ödeme gücü olmadığı gerekçesiyle sorumluluktan kaçamayacak. Müteahhitler çalıştıkları süre boyunca "Mesleki Sorumluluk Sigortası" primi ödeyecek. Gerekmesi halinde, ödenecek tazminatlar buradan karşılanacak. Böylece sistemin iç denetimi güçlenecek.
- 3. DENETİM ELEMANLARI ATTIKLARI İMZADAN SORUMLU OLACAK:** Müteahhitlerde olduğu gibi yapı denetim elemanları için de "Mesleki Sorumluluk Sigortası" getireceğiz.
- 4. YAPI DENETİM ELEMANLARI MESLEKİ YETERLİLİK BELGESİ SAHİBİ OLACAK:** Yapılan binaları denetleyen yapı denetim elemanları için "Mesleki Yeterlilik Belgesi" şartı getireceğiz. Ayrıca denetim elemanları da ihmal ve kusurlarından sorumlu tutacağız. Hata ve/veya ihmalleri kayıt altına alarak, sicillerine işleyeceğiz. Belli bir sınırın üzerinde ceza puanı biriken denetçiyi meslekten menedeceğiz.
- 5. HER BİNANIN KİMLİĞİ OLACAK:** Ülkede inşa edilen tüm yapıların "Yapı Kimlik Belgesi" olacak. Bina hakkında bilgilerin yer aldığı bu belgenin tapuya kaydı yapılacak. Vatandaşlarımızın binanın taşıyıcı sistem bilgisi, malzeme bilgisi, bina yapım yılı, binanın bulunduğu konumdaki zemin bilgisini içeren kimlik bilgisine hızlı bir şekilde e-devlet üzerinden ulaşmasını sağlayacağız.
- 6. KAMUYA HİZMET VEREN BİNALAR İÇİN "DEPREM GÜVENLİK SERTİFİKASI" İSTEYECEĞİZ:** Okul, hastane, AVM, konser salonu gibi vatandaşların toplu olarak bulunduğu, kamusal ya da özel hizmet aldığı binaların "Deprem Güvenlik Sertifikası" olacak.
- 7. AFETLE İLGİLİ KURUMLARI YENİDEN YAPILANDIRACAĞIZ:** Kızılay, AFAD, DASK gibi kurumları yeniden yapılandıracağız. Bu kurumların başına liyakatli yöneticiler gelecek. Kızılay, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki ulvi amaçlarına dönecek.
- 8. MERKEZİ YÖNETİM İLE YEREL YÖNETİM İŞBİRLİĞİNİ KURALA BAĞLAYACAĞIZ:** Bir afet anında merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğini nesnel şekilde belirleyeceğiz.

- 9. DEPREM VE YAPILAŞMAYLA İLGİLİ ÖZEL İHTİSAS MAHKEMELERİ KURACAĞIZ:** Bu alanlarda yürütülecek davaların adaletle ve hızla görüleceği özel ihtisas mahkemeleri kuracağız.
- 10. TSK’NİN AFET ANINDAKİ GÖREVLERİYLE İLGİLİ BİR PROTOKOL HAZIRLAYACAĞIZ:** Türk Silahlı Kuvvetleri’nin afet sırasında neler yapacağını protokole bağlayacağız. Mehmetçik, bu alanda eğitimli personeliyle vatandaşa yardıma koşmak için talimat beklemeyecek.
- 11. TOPLANMA ALANLARI İMARA AÇILMAYACAK:** Deprem toplanma alanları, deprem için ayrılan arsalar, asla ve asla imara açılmayacak. Bu alanlarda yapılaşmaya hiçbir şekilde izin vermeyeceğiz. Toplanma alanlarına çadır, battaniye, erzak ve benzeri temel yaşam ihtiyaçlarını barındıran yeraltı veya yerüstü konteynır depolar yerleştirilecek. Böylece toplanma alanlarındaki insanlara yardım getirilmesi için saatler/günler beklenmeden ilk etap yardımlar yapılabilir.
- 12-AFET SONRASI UYDU İNTERNET KULLANIMINI SAĞLAYACAĞIZ:** Uydu internet hizmeti sağlayan yerel ve global şirketlerden afet sonrası hemen hizmet alabilmek amacıyla anlaşmalar yapacağız ve afet bölgelerinde iletişimi kesintisiz sağlayacağız.
- 13-İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI’NIN ETKİNLİĞİNİ ARTTIRACAĞIZ:** Plan ve projelerin geçmişte olduğu gibi İMO tarafından onaylanması zorunluluğunu getireceğiz.
- 14-KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ HIZLANDIRACAĞIZ:** Mevcut kentsel dönüşüm yönetmeliklerini rant odaklı olmaktan çıkarıp, insan odaklı hale getireceğiz. Kentsel dönüşümü hızlandıracak ve teşvik edecek finansman imkânlarını sağlayacağız.

Genel Değerlendirme

Kahramanmaraş depreminin sonuçları ülkemiz açısından oldukça yıkıcı olmuştur. Resmi rakamlara göre can kaybı 50 bini aşmıştır. Kimi tahminlere göre ise 100 binin üzerindedir. Deprem bölgesinden büyük boyutlara varan göç hareketliliği başlamış, kaybolan yaşam alanları, tahrip olan kentsel ve kırsal altyapı, hasar gören tarım, sanayi ve hizmet sektörü nedeniyle iktisadi faaliyet çok sayıda ilde durma noktasına gelmiştir.

Deprem öncesinde konut stokumuzun depreme dayanıklı hale getirilmemesi, okul, yol ve hastane gibi altyapıların depreme hazırlanmaması katlanılan ekonomik maliyeti son derece artırmıştır. Yine deprem esnasında arama/kurtarma faaliyetlerinde yaşanan gecikmeler, sahada yaşanan ciddi koordinasyonsuzluk felakette beşeri kayıplarımızı artırmıştır.

Hızlı karar alacağı, bürokrasiyi azaltacağı söylenen “Tek Adam Şahsım Rejimi” depremden hemen sonra hızlı ve akılcı kararlar alamamış, bedelini ise insanımız canıyla ve malıyla ödemiştir. Deprem öncesinde ve sonrasında “Tek Adam Şahsım Rejimine” dayalı kamu yapılanmasının sosyal ve ekonomik hasarı büyüttüğü, asıl enkazın altında kalanın ise “Tek Adam Şahsım Rejimi” olduğu tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır.

Türkiye demokrasiye, bilime, kurallara, kurumlara, liyakate, ortak akla ve işbirliğine dayalı yeni bir dönem başlatmak zorundadır. Kamu ve özel sektörümüz ile sivil toplum kuruluşlarımız dayanışma içerisinde öncelikle bölgedeki yaraları sarmalıdır. Sonrasında ise bölgenin güçlü ve sağlam temeller üzerinde yükselmesini sağlayacak önlemler, acilen ve işbirliğiyle hayata geçirilmelidir.

Depremi iktisadi sonuçlarını ölçmek ve değerlendirmek üzere yaptığımız tahmin sonuçlarına göre kayıplarımız ciddi boyutlardadır. Buna göre 76,5 milyar doları bina, altyapı, tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki fiziki varlık hasarı, 13,3 milyar doları katma değer kaybı ve 18,9 milyar doları ek cari harcama gereksinimi olmak üzere toplam 108,7 milyar dolar maddi kayıp oluşmuştur.

Beşeri sermayede oluşan 17,6 milyar dolarlık kaybı da dikkate aldığımızda toplam tutar 126,3 milyar dolara ulaşmaktadır. Bu rakam milli gelirin yüzde 13,9'una karşılık gelmektedir. Bölge ve Türkiye sahip olduğu fiziki varlık birikiminin, sırasıyla yüzde 18,7'lik ve yüzde 2,6'lık bölümünü kaybetmiştir. Maliyet tahminlerinde kullandığımız temel bilgiler büyük ölçüde resmi verilere dayanmaktadır. Bu verilerde yapılacak güncellemelerin veya resmi veri dışında olabilecek büyüklüklerin söz konusu toplam maliyet tutarını çok daha yüksek düzeylere taşıma riski bulunmaktadır.

Deprem nedeniyle oluşan kayıp sadece parasal bir büyüklük olmayıp ülkemiz ekonomisinin orta-uzun dönemli büyüme dinamiklerini zayıflatma ve bireylerin refah seviyesini kalıcı olarak düşürme potansiyeline de sahiptir. Elde ettiğimiz sonuçlar, mevcut koşulların ve yönetim anlayışının devam etmesi halinde, deprem nedeniyle oluşan maliyetin 2023 yılı milli gelir büyümesini 1,4 puan, orta-uzun dönemli büyüme oranını ise 0,26 puan düşürecek boyutta olduğunu göstermektedir. Bu rakam, 2022 yılında doğan bir bireyin sahip olacağı gelirin (depremin yaşanmadığı veya hafif bir maliyetle gerçekleştiği duruma göre) 20 yaşına geldiğinde yüzde 5; 50 yaşına geldiğinde yüzde 12 ve 80 yaşına geldiğinde yüzde 18,5 oranında daha düşük olacağını işaret etmektedir. Bunların yanında, enflasyondaki bozulma ve işsizlik oranındaki artışın yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizliği daha da derinleştireceği unutulmamalıdır.

Ülkemizin 1999 Marmara Depremi'nde yaşadığı deneyim, ekonomi üzerindeki ağır yüklerin nasıl ortadan kaldırılabilmesine yönelik ışık tutmaktadır. Marmara Depremi öncesinde, 1996 yılında başlayan Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği süreci ve (depremden yaklaşık 3 ay sonra) 10-11 Aralık 1999 tarihinde yapılan Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığının resmen onaylanmış olması, depremin maliyetinin ortadan kaldırılmasında önemli bir işlev görmüştür. Diğer yandan, bankacılık sektöründe biriken sorunların neden olduğu 2001 Krizi sonrasında hayata geçirilen yapısal reformlar, ülkemizin uzun bir süre yüksek ekonomik büyüme göstermesinin temelini oluşturmuştur.

Bugün de ülkemiz kritik bir yol ayrımındadır. Demokrasi, özgürlük, adalet, kurumsallık, katılımcılık ve akılcılık yönünde yapacağımız reformlarla ülkemize yeni, güçlü ve kalıcı bir büyüme ve kalkınma perspektifini sunacağız. Çağdaş dünyayla bütünleşerek dünyadaki en iyi norm, kural ve uygulamaları ülkemize kararlılıkla taşıyacağız.

Kaynaklar

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023), "Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri hakkında Tebliğ", Resmi Gazete Sayısı:32101, 11 Şubat 2023.

DPT (1999), Depremin Ekonomik ve Sosyal Etkileri, Muhtemel Finansman İhtiyacı, Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler, Eylül 1999.

Dünya Bankası (2023), Global Rapid Post-Disaster Damage Estimation (GRADE) Report: February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes - Türkiye Report.

Eğilmez, M. (2023), "Depremlerin ekonomiye etkisi" başlıklı yazı, T24, 24 Şubat 2023 (<https://t24.com.tr/haber/mahfi-egilmez-depremlerin-ekonomiye-etkisi,1094239>)

Özpeynirci, E. (2023), "%85'i para alamayacak" başlıklı köşe yazısı, Gazete Pencere, 20 Şubat 2023 (<https://www.gazetepencere.com/%85i-para-alamayacak>)

Saygılı, Ş. ve C. Cihan (2008), Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamikleri: 1987-2007 Döneminde Büyümenin Kaynakları, Temel Sorunlar ve Potansiyel Büyüme Oranı, TÜSİAD yayınları.

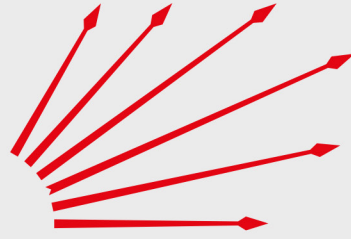
Toker, Ç. (2023), "İki günde 6 milyarlık 8 ihale" başlıklı yazı, T24, 24 Şubat 2023 (<https://t24.com.tr/yazarlar/cigdem-toker/iki-gunde-6-milyarlik-8-ihale,38851>)

Türkan, E. (2023), Kahramanmaraş Depreminin Maliyet Tahmini, Şubat 2023.

TÜRKONFED (2023), Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu, Şubat 2023.

Ek Tablo: TOKİ'nin Deprem Sonrasında Yaptığı İhaleler

Sıra	İhale Tarihi	Proje Adı ve Bölgesi	Yüklenici Firma	Toplam Bedel (TL)	Konut Sayısı
1	21 Şubat 2023	Adıyaman İli, Kahta İlçesi, Çobanlı Mahallesi 297 Adet Konut (+3 K.D.) ve 4 Dükkanlı Ticaret Merkezi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Halil Koç, Mfk Mühendislik İnşaat Anonim Şirketi İş Ortaklığı	469.000.000,00	297
2	21 Şubat 2023	Gaziantep İli, Nurdağı İlçesi, Bademli Mahallesi 456 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Gaziantep Gold Yapı İnşaat Taahhüt Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi & Tekon Yapı Taahhüt Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi İş Ortaklığı	777.000.000,00	456
3	21 Şubat 2023	Kilis İli, Merkez İlçesi, Devciler Mahallesi 2. Etap 645 Adet Konut (+5 K.D.), 4 Adet Dükkan ve 1 Cami İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Akgün İnşaat Taahhütçü.Ve San.Ltd.Şti.	1.124.000.000,00	645
4	22 Şubat 23	Adana İli, Sarıçam İlçesi, Buruk Mahallesi 5. Etap 590 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Aydın İnşaat Taahhüt Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi & Dizmanlar Gayrimenkul Yatırım Lojistik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi İş Ortaklığı	809.550.000,00	590
5	22 Şubat 23	Hatay İli, Altınözü İlçesi, Karsu Mahallesi 364 Adet Konut (+4 Kd) ve 1 Adet 5 Dükkanlı Ticaret Merkezi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Kaizen Orman Ürünleri İnşaat Demir Çelik Anonim Şirketi & Hi-Ka Nakliye İnşaat Taahhüt Madencilik Turizm Petrol Ürünleri İthalat İhraacat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi İş Ortaklığı	594.221.000,00	364
6	22 Şubat 23	Kahramanmaraş İli Afşin İlçesi Hüyükülü Mahallesi 501 Adet Konut, 18 Adet Dükkan ve 1 Adet Cami İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Okta İnşaat Anonim Şirketi, Aşan Mühendislik Mekanik Yapı İnşaat Taahhüt Nakliyat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi İş Ortaklığı	787.773.000,00	501
7	22 Şubat 23	Kahramanmaraş İli Pazarcık İlçesi Yukarıpazarcık Mahallesi 4. Etap 518 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	İmaj Altyapı Üst Yapı Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi,Öztaç Petrol Harfiyat İnşaat Nakliye Temizlik İthalat İhracat Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi,Ayka Global Enerji Anonim Şirketi İş Ortaklığı	809.000.000,00	518
8	22 Şubat 23	Şanlıurfa İli, Birecik İlçesi, Çoğan Mahallesi 534 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Tuna Mühendislik Anonim Şirketi	767.700.000,00	534
9	23 Şubat 23	Gaziantep İli Araban, Karkamış, Nizip, Oğuzeli, Yavuzeli ve Merkez ilçeleri ve köylerinde 400 Adet Köyevi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Bry Mimarlık İnşaat Taahhüt Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi, Gnr Altyapı İnşaat Anonim Şirketi İş Ortaklığı	928.500.000,00	400
10	23 Şubat 23	Malatya İli, Battalgazi İlçesi, Bahçebaşı Mahallesi 2. Etap 599 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Temhek İnşaat Taahhüt Nakliye Petrol Otomotiv Madencilik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi & Polat Kuyumculuk İnşaat Gıda İthalat İhracat Pazarlama Sanayi Ve Ticaret Ltd.Şti. İş Ortaklığı	919.000.000,00	599
11	23 Şubat 23	Hatay İli, Payas İlçesi, Çağlalık Mahallesi 821 Adet Konut (+7Kd) ve 36 Adet Dükkan İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Egemen İnşaat Ve Ticaret Anonim Şirketi, Okyanus Enerji Üretim İnşaat Anonim Şirketi İş Ortaklığı	1.145.000.000,00	821
12	24 Şubat 23	Kahramanmaraş İli, Dulkadiroğlu İlçesi, Ferihsu Mahallesi 258 Adet Konut (+2Kd.) İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Medsan Asfalt Yol Yapı A.Ş., Gürbağ İnşaat Mühendislik MadencilikSan.Ve Tic.A.Ş. İş Ortaklığı	399.721.000,00	258
13	24 Şubat 23	Kahramanmaraş İli Pazarcık İlçesi Yukarıpazarcık Mahallesi 3. Etap 321 Adet Konut (+3 kd) İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Ak Rad Yapı Mühendislik Anonim Şirketi & Güngör İnşaat Ve Doğrama Taahhüt Ticaret San.Ltd.Şti İş Ortaklığı	571.571.000,00	321
14	24 Şubat 23	Şanlıurfa İli Eyyubiye İlçesi Batıkent Mahallesi 6. Etap 363 Adet Konut ile 1 Adet 5 Dükkanlı Ticaret Merkez İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	İzbay İnşaat Nakliye Akaryakıt Ürün.San.Tic.Ltd.Şti. & Arter Taahhüt İnşaat Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi İş Ortaklığı	640.000.000,00	363
15	28 Şubat 23	Adıyaman İli Merkez İlçesi Örenli Mahallesi 1 Etap 614 Adet Konut İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Ahes İnşaat Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi	999.002.053,00	614
16	28 Şubat 23	Kahramanmaraş İli, Dulkadiroğlu İlçesi 2.Etap 628 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Baş Yapı İnşaat Taahhüt Ve Turizm Sanayi Dış Ticaret Limited Şirketi, İnkosa İnşaat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi İş Ortaklığı	1.118.000.000,00	628
17	28 Şubat 23	Adıyaman İli Genelinde 250 Adet Köyevi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Eray Aktay, Büroğlu İnşaat Anonim Şirketi İş Ortaklığı	635.000.000,00	250
18	28 Şubat 23	Kahramanmaraş İli Elbistan İlçesi Karaelbistan Mahallesi 3. Etap 428 Adet Konut ve 4. Etap 310 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Leda Yapı Ve Proje Taahhüt Limited Şirketi	1.260.000.000,00	738
19	28 Şubat 23	Gaziantep İli İslahiye İlçesi Değirmencik Mahallesi 399 Adet Konut Ve 12 Adet Dükkan İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Gaziantep Gold Yapı İnşaat Taahhüt Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi	519.000.000,00	399
20	28 Şubat 23	Kahramanmaraş İli, Dulkadiroğlu İlçesi, Ağyar Mahallesi 862 Adet Konut ve 1 Adet 5 Dükkanlı Ticaret Merkezi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Metro Mühendislik Gıda Maddeleri Sanve Tic. Ltd.Şti. & Mustafa Özyayın İş Ortaklığı	1.498.000.000,00	862
21	28 Şubat 23	Gaziantep İli Şahinbey İlçesi Burçkarakuyu Mahallesi (Güneykent) 2. Bölge 4. Etap 746 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Alioğlu Yapı Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi & İlk Yapı İnşaat Ticaret Anonim Şirketi İş Ortaklığı	1.192.705.000,00	746
22	28 Şubat 23	Gaziantep İli, Nizip İlçesi, Kızılca Kent Mahallesi 921 Adet Konut ve 8 Adet Dükkan İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (2.OTURUM)	Can İnşaat San.Ve Tic.A.Ş.	1.638.000.000,00	921
23	1 Mart 23	Gaziantep İli Şehitkamil İlçesi Kuzeyşehir 10. Etap 3. Bölge 414 Adet Konut İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi			414
24	1 Mart 23	Gaziantep İli, Şehitkamil İlçesi, Kuzeyşehir 13. Etap 456 Adet Konut İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Dibay İnşaat Turizm Mühendislik Telekomünikasyon Nakliyat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi	722.435.000,00	456
25	1 Mart 23	Gaziantep İli Şehitkamil İlçesi Kuzeyşehir 10. Etap 1. Bölge 481 Adet Konut, 40 Adet Dükkan İnşaatları Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi			481
26	1 Mart 23	Kahramanmaraş İli Elbistan İlçesi Karaelbistan Mahallesi 5. Etap 714 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi			714
27	1 Mart 23	Hatay İli İskenderun İlçesi Düğünyardu Mahallesi 2. Etap 492 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi			492
28	1 Mart 23	Malatya İli, Battalgazi İlçesi, Bahçebaşı Mahallesi 3. Etap 474 Adet Konut, 1 Adet Ticaret Merkezi ve 1 Adet Cami İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi			474
29	2 Mart 23	Gaziantep İli Şehitkamil İlçesi Kuzeyşehir 10. Etap 2. Bölge 464 Adet Konut, 1 Adet 10 Dükkanlı Ticaret Merkezi ve 1 Adet Cami İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Ayduz İnşaat Taahhüt Ticaret Ve Sanayi Turizm Taşımacılık Hizmetleri Limited Şirketi	899.000.000,00	464
30	2 Mart 23	Gaziantep İli, Şehitkamil İlçesi, Kuzeyşehir 14. Etap 571 Adet Konut İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Alioğlu Yapı Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi & İlk Yapı İnşaat Ticaret Anonim Şirketi İş Ortaklığı	997.000.000,00	571
31	2 Mart 23	Gaziantep İli, Şehitkamil İlçesi, Kuzeyşehir 16. Etap 624 Adet Konut ve 8 adet dükkan İnşaatları ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Can İnşaat San.Ve Tic.A.Ş.	1.063.500.000,00	624
32	3 Mart 23	Gaziantep İli Şahinbey İlçesi Burçkarakuyu Mahallesi (Güneykent) 2. Bölge 7. Etap 813 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (II. Oturum)	Yp İnşaat Anonim Şirketi	1.488.000.000,00	813
33	3 Mart 23	Kahramanmaraş İli Afşin İlçesi Gerger Mahallesi 1. Etap 1090 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (II. Oturum)	Çakır İnşaat İthalatİhracat San.Ve Tic.Ltd.Şti.	2.040.000.000,00	1090
34	3 Mart 23	Malatya İli, Yeşilyurt İlçesi, İkizce Mahallesi 1. Etap 1180 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (II. Oturum)	Yıldızlar İnşaat Ve Ticaret A.Ş.	1.964.000.000,00	1180
35	3 Mart 23	Malatya İli Doğanşehir İlçesi Karşıyaka Mahallesi 2. Etap 603 Adet Konut İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi (I. Oturum)	Güçar İnşaat Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi	1.094.000.000,00	603

CHP

CHP Ekonomi Politikaları ve İşveren Örgütleri Genel Başkan Yardımcılığı